

DET PRASSLAR INTE LIKA MYCKET OM TIDNINGSLÄSNINGEN SOM FÖRR

ULRIKA ANDERSSON

Sammanfattning

Det fanns en tid när begreppet morgontidning var synonymt med en prasslig papperstidning som i gryningen levererades i brevlådan för att sedan ta plats på frukostbordet. Det var inte ovanligt att den hade ett sidformat av sådant mått att den, fullt utvecklad, täckte en ansenlig del av bordet. Det fanns också en tid när det ibland ringde på ytterdörren och någon frågade: ”vill du köpa kvällstidningen?” Det där händer förstås fortfarande. Men långt ifrån så ofta som förr. Bläddrandet har i många hem ersatts av skrollande och klickande. Tidningsformatet har krympt till några tums storlek. Samtidigt har denna den lilla tidningens innehåll blivit betydligt mer omfattande. Det är inte längre nödvändigt att hämta tidningen i brevlådan. Den går att läsa närsomhelst och varsomhelst. För den som vill. Och det vill ganska många. Andra föredrar den traditionella pappersvarianten. Det här kapitlet gör en genomlysning av hur läsningen av morgon- och kvällstidningar har förändrats under perioden 1986–2017.

I Sverige har den tryckta morgontidningen under lång tid fungerat som basen i människors dagliga nyhetsanvändning (Weibull 1983; Weibull, Wadbring & Ohlsson, 2018). I sin klassificering av olika mediesystem har forskare som Dan Hallin och Paolo Mancini (2004) beskrivit den svenska mediemarknaden som ett slags demokratisk korporativ modell, präglad av en stark dagspress. Mycket har dock hunnit hända sedan denna klassificering gjordes i början av 2000-talet. Det råder knappast någon tvekan om att tidningsläsningen, liksom nyhetsanvändningen i stort, ser tämligen annorlunda ut idag, inte minst i jämförelse med situationen för tjugo-trettio år sedan. Likaså är distinktionen mellan begrepp som *morgontidning* och *kvällstidning* långt ifrån lika självklar som tidigare, då exempelvis tidningarnas nyhetssajter uppdateras oavsett tid på dygnet.

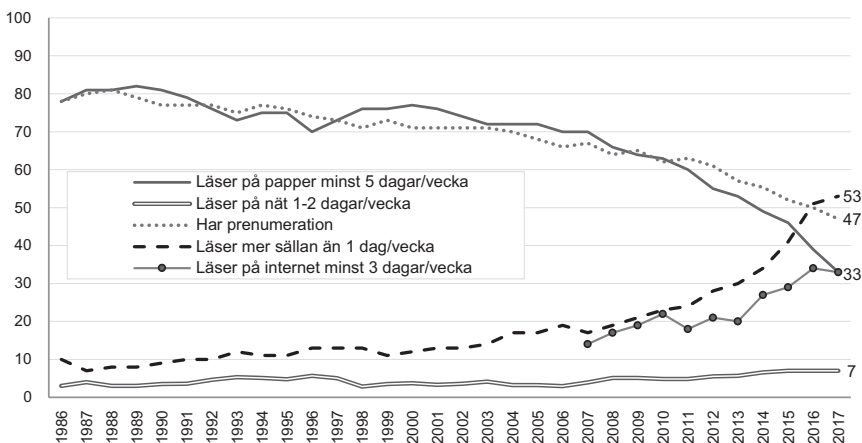
Forskningsprogrammet Dagspresskollegiet¹ vid Göteborgs universitet har sedan slutet av 1970-talet studerat människors läsvanor i syfte att förstå vilka faktorer är betydelsefulla för att förklara tidningsläsning samt hur läsningen förändras i samband med att nya medier introduceras (Bergström, Wadbring & Weibull, 2005). Kollegiets forskning har, då liksom nu, i stor utsträckning baserats på surveydata om den svenska befolkningens nyhetsvanor. Följande kapitel knyter an till denna tradition genom att analysera hur läs- och prenumerationsvanor ser ut år 2017 samt hur vanorna har förändrats under perioden 1986–2017. Centralt

för analysen är hur relationen mellan läsning på papper och läsning på webb har förändrats samt i vilken utsträckning traditionella förklaringsfaktorer såsom ålder, socioekonomisk bakgrund och samhällsintresse fortfarande är giltiga i en digital medieekologi. Kapitlet avslutas med en kortare diskussion om gränsdragningen mellan morgon- respektive kvällspress.

Prenumeration och läsning av morgontidning i knappt vartannat hem

Den prenumererade morgontidningen har historiskt haft en mycket stark position i det svenska samhället. Trots tillkomsten av nya medieformer och utvidgning av de redan befintliga under slutet av 1900-talet, klarade tidningarna att behålla den höga prenumerationsnivån bland allmänheten (Weibull, Wadbring & Ohlsson, 2018). Större delen av den svenska befolkningen, omkring 80 procent, hade under 1980- och 1990-talet en morgontidningsprenumeration i hushållet och de allra flesta läste också regelbundet någon morgontidning på papper (figur 1). Trots att 1990-talet präglades av finanskris, demografiska förändringar i befolkningsstrukturen, avreglering av etermediemarknaden och etablering av gratistidningar, förblev prenumerationen och läsningen av den tryckta morgontidningen förhållandevis opåverkad. Den stora förändringen kom istället några år in på 2000-talet. År 2007 bodde knappt 70 procent av respondenterna i den nationella SOM-undersökningen i ett hushåll med en morgontidningsprenumeration. Tio år senare, 2017, hade andelen prenumeranter sjunkit till 47 procent² (figur 1).

Figur 1 Läsning och prenumeration på morgontidningar 1986–2017 (procent)

Kommentar: Antal svar år 1986 var 1 607. År 2017 var antalet svar 5 444 (prenumeration), 10 775 (läsning på papper) respektive 10 812 (läsning på nät). Sedan 2016 finns digital prenumeration som specificerat svarsalternativ i frågan om hushållsprenumeration.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2017.

Nedgången i prenumerationsbenägenheten har varit högst påtaglig under den senaste tioårsperioden. Trots att de flesta tidningar har breddat utbudet av prenumerationsalternativ förefaller det inte ha fått någon nämnvärd påverkan på prenumerationsbenägenheten, då den fortsätter att minska (figur 1). Möjligen är det dock på väg att förändras, då flera mediehus under senare delen av 2017 har sett en tydlig ökning av den digitala prenumerantbasen (Resumé, 2017; Dagens Nyheter, 2018). I befolkningen som helhet dominerar dock fortfarande den traditionella papperstidningsprenumerationen (jmf Andersson, 2017).

Prasslet från morgontidningen hörs allt mindre

Även om kurvan för den prenumererande morgontidningen sedan 1990-talet har präglats av en nedåtgående trend, har dess slutning inte varit riktigt lika brant som för den regelbundna³ läsningen av morgontidningar på papper. I slutet av 1980-talet läste omkring 80 procent av befolkningen någon morgontidning minst 5 dagar i veckan. År 2007 låg andelen på cirka 70 procent, för att tio år senare, 2017, uppnå den hittills lägsta nivån sedan SOM-undersökningarnas mätningar påbörjades: 33 procent (figur 1). Det innebär att andelen som regelbundet läser någon morgontidning på papper har mer än halverats bara under den senaste tioårsperioden.

Den kraftiga nedgången har också medfört ett avbräck i den tydliga sammanflätning mellan prenumeration och läsning som under lång tid varit rådande. Det gäller framför allt efter 2010, då den regelbundna läsvanan har kommit att minska i snabbare takt än prenumerationsviljan. År 2010 var det strax över 60 procent som hade en prenumeration i hushållet respektive regelbundet läste någon morgontidning på papper. Därefter har klyftan successivt ökat och vid det senaste undersökningstillfället 2017 var differensen mellan prenumeration och regelbunden läsning 14 procentenheter, trots att tidningsprenumerationen sedan några år tillbaka också inkluderar den renodlat digitala prenumerationen.

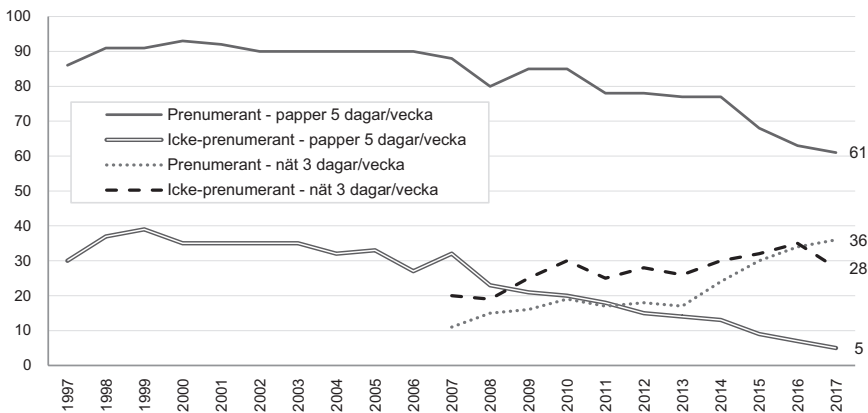
Parallellt med att den regelbundna läsningen av tidningar på papper har minskat, har också andelen sällan- eller icke-läsare kommit att öka kraftigt. Från mitten av 1980-talet och fram till 2000-talets första år var det ungefär var tionde person som inte läste någon papperstidning. 2010 hade andelen ökat till cirka var fjärde person. Därefter har ökningen av andelen sällan- eller icke-läsare varit mycket snabb och 2017 tillhörde drygt varannan person den grupp som inte läser morgontidningar på papper (figur 1). Samtidigt kan noteras att andelen lågfrekventa läsare har legat kvar på ungefär samma nivå under hela tidsperioden mellan 1986 och 2017.

Det faktum att den regelbundna läsningen av tidningar på papper har minskat i högre utsträckning än prenumerationsgraden hänger i viss utsträckning samman med den ökade användningen av nyhetssajter. För tio år sedan tog omkring var sjätte svensk regelbundet del av nyheter på tidningssajter, en andel som 2017 uppgick till var tredje individ (figur 1). Det innebär att andelen regelbundna läsare

av tidningssajter numera ligger på samma nivå som andelen regelbundna papperstidningsläsare. Det bör dock påpekas att måttet för regelbundenhet skiljer sig beroende på vilken publiceringsform det handlar om, där regelbunden läsning på papper avser 5–7 dagar per vecka och regelbunden läsning på nätet 3–7 dagar per vecka. Om samma mått för regelbundenhet skulle användas för tidningssajterna som för papperstidningen, hamnar den regelbundna läsningen av tidningarnas nyhetssajter på 22 procent. Sett ur detta perspektiv är det fortfarande papperstidningen som dominerar morgontidningsläsningen.

En jämförelse mellan läsvanor hos prenumeranter respektive icke-prenumeranter visar, som förväntat, att andelen regelbundna läsare ligger på en betydligt högre nivå bland prenumeranterna. Båda grupperna följer dock samma mönster när det gäller läsvanornas förändring under den senaste 20-årsperioden. Den regelbundna läsningen bland prenumeranter har sedan slutet av 1990-talet minskat från cirka 90 till 60 procent, medan läsningen bland icke-prenumeranter har minskat från cirka 35 till 5 procent (figur 2). När det gäller användning av tidningssajter har skillnaden i läsvanor däremot inte varit lika stor. Under perioden 2007–2014 var andelen regelbundna nättidningsläsare något högre bland icke-prenumeranterna men därefter har läsningen bland prenumeranterna ökat, möjligen som följd av den digitala tidningsprodukten numera vanligen ingår i som en del i den ordinarie papperstidningsprenumerationen samt att det också har skett en ökning av antalet renodlade digitala prenumerationer. År 2017 var den totala andelen regelbundna läsare av tidningar på papper och/eller nät 79 procent i den samlade prenumerantgruppen.

Figur 2 Läsning på papper och nät bland prenumeranter och icke-prenumeranter 1997–2017 (procent)

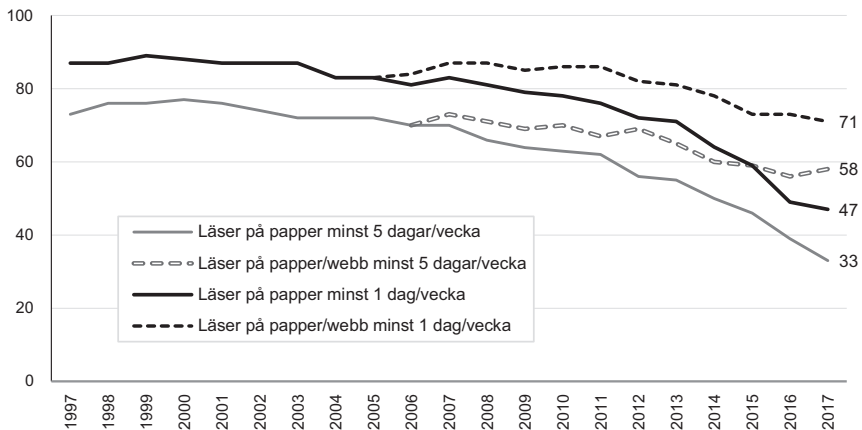

Kommentar: Antal svar år 1997 var 1 754. År 2017 var antalet svar 5 444. Sedan 2016 finns digital prenumerationsalternativ i frågan om hushållsprenumeration.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1997–2017.

Äldre forskning har visat att skälen till att tryckta morgontidningar väljs bort oftast är kopplade till upplevd tidsbrist, kostnader och användning av andra medier (Poindexter, 1979; Lipschultz, 1987; Hedman, 2009). Det är rimligt att anta att faktorer som dessa också är en del av förklaringen till att den samlade läsningen av morgontidningar har minskat under 2010-talet, då i synnerhet valet att vända sig till andra medier för att få nyhetsbehovet tillgodosett. Men trots att läsningen av morgontidningar på papper successivt har minskat under 2000-talet, har tillskottet av den renodlade nättidningsläsningen under lång tid bidragit till att hålla kvar läsningen på ungefär samma nivå som tidigare (jmf Andersson, 2017). Det har framför allt gällt för läsning minst 1 dag per vecka, men i viss mån också för den regelbundna läsningen (figur 3). Under 2010-talet har dock nättidningsläsningen, trots att densamma har ökat, inte förmått fortsätta kompensera för den minskande papperstidningsläsningen. Runt år 2000 låg den totala läsningen (minst 1 dag/vecka) av papperstidningar på cirka 90 procent medan den regelbundna läsningen (minst 5 dagar/vecka) låg på strax över 75 procent. År 2007 låg den totala läsningen inklusive tillskottet av nättidningsläsning på strax under 90 procent medan den regelbundna läsningen inklusive nätet låg på strax under 75 procent. Detta ska jämföras med 2017 års nivåer då den totala läsningen uppnådde cirka 70 procent och den regelbundna läsningen 58 procent. I båda fallen handlar det om en minskning om cirka 20 procentenheter under den senaste tjuugoårsperioden, trots det positiva tillskott som den renodlade nättidningsläsningen bidrar med.

Figur 3 Nättidningarnas tillskott till den regelbundna morgontidningsläsningen 1997–2017 (procent)

Kommentar: I alternativet 'läsning på papper' ingår både de som enbart läser morgontidningen på papper och de som kombinerar läsning på papper och nät. Tillskottet av renodlade nättidningsläsare – avståndet mellan den heldragna och den streckade linjen – utgörs av dem som läser någon morgontidning på nätet men som aldrig läser tidningen på papper. Antal svar var 1 754 år 1997 samt 10 812 år 2017.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1997–2017.

Läsning av morgontidningar i olika samhällsgrupper

Forskningen har sedan länge studerat vilka egenskaper och förutsättningar som framförallt förklarar människors läsvanor (Sullivan, 2013; Andersson, 2014; Wadbring, 2015). Bland de förklaringsfaktorer som visat sig vara särskilt viktiga återfinns individens ålder, utbildningsnivå och subjektiv klasstillhörighet (Webster, Phalen & Lichty, 2006; Andersson, 2014), liksom graden av samhällsengagemang (Lauf, 2001; Edgerly m fl., 2017). Ett stort intresse för politik och samhällsfrågor har vanligen bidragit till en mer aktiv nyhetsanvändning, inte minst när det gäller hur frekvent individen tar del av nyheter (Strömbäck & Shehata, 2010). Vidare har forskning pekat mot att platsen där individen bor spelar roll för läsvanorna (Weibull, 1983).

Resultaten från de nationella SOM-undersökningarna visar att flera av dessa faktorer fortfarande är avgörande för att förklara människors vana att läsa morgontidningar på papper. Äldre läser exempelvis i högre utsträckning än yngre, personer med stort politiskt intresserade läser i högre utsträckning än personer med litet politiskt intresse, landsbygdsbor läser i högre utsträckning än storstadsbor, och personer som upplever sig bo i ett högre tjänstemannahem läser i högre utsträckning än personer som bor i arbetarhem (tabell 1).

På ett område har det dock skett en omväxling. Under 1980-talet och första halvan av 1990-talet var högutbildade något mer benägna att läsa morgontidningar jämfört med lågutbildade. Sedan 2009 har förhållandet dock varit det motsatta, vilket innebär att lågutbildade idag läser papperstidningar i högre utsträckning än högutbildade. En förklaring till förskjutningen ligger i att gruppen av lågutbildade numera präglas av en relativt hög andel äldre individer – med andra ord människor som vanligen tillhör morgontidningarnas mer trogna läsekrets. Bland gruppen av högutbildade återfinns i sin tur en högre andel unga vuxna och yngre medelålders, det vill säga de åldersgrupper som uppvisar lägst intresse för morgontidningar på papper.

Sett till förändringar över tid, har samtliga samhällsgrupper präglats av en ytterst påtaglig nedgång i andelen regelbundna läsare av morgontidning på papper mellan 1986–2017. Störst har nedgången varit bland 16–49-åringar, där minskningen omfattat mer än 60 procentenheter (tabell 1). Bland unga under 30 år har den regelbundna läsningen av morgontidningar på papper gått från 68 procent 1986 till 6 procent 2017. Det innebär att svenska morgontidningar sedan slutet av 1980-talet har förlorat nio av tio unga papperstidningsläsare. Bland 30–49-åringar handlar det under samma tidsperiod om en minskning från 81 till 15 procent regelbundna läsare.

Läsningen i den äldre delen av befolkningen har förvisso inte minskat i samma omfattning som bland yngre och medelålders, men också i denna grupp syns en tydlig förändring. 1986 uppgav 82 procent av de äldre i åldrarna 65 år och uppåt att de läste någon morgontidning på papper minst 5 dagar i veckan, en andel som

Tabell 1 Regelbunden morgontidningsläsning på papper i olika grupper 1986–2017 (procent)

	1986	1988	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Dif.
SAMTLIGA	78	81	81	76	75	70	76	77	74	72	70	66	63	62	56	55	50	46	39	33	-45
Kvinnor	77	80	82	75	77	68	76	77	75	71	71	68	64	62	56	54	51	46	39	33	-44
Män	79	82	79	77	73	71	75	75	73	72	70	65	63	62	56	55	50	47	39	33	-46
16–29 år	68	67	70	63	59	53	60	60	56	50	46	37	34	29	23	18	14	10	9	6	-62
30–49 år	81	84	83	78	75	68	74	73	70	68	65	61	59	54	45	43	33	28	20	15	-66
50–64 år	85	89	88	85	85	80	85	84	84	82	82	77	73	71	66	63	59	53	46	37	-48
65–85 år	82	88	84	80	85	82	85	87	85	84	83	83	81	81	76	77	75	74	66	61	-21
Lägutbildade	77	82	80	75	75	72	77	79	76	77	69	67	70	70	64	64	63	64	53	48	-29
Medelutbildade	78	77	80	74	72	68	71	73	72	70	68	65	63	58	54	52	48	41	38	30	-48
Högutbildade	85	89	83	81	83	73	83	80	79	74	76	68	64	63	56	53	48	47	37	34	-51
Arbetarhem	74	76	79	69	68	64	69	70	68	66	62	59	57	55	50	49	43	40	33	28	-46
Tjänstemannahem	83	84	86	81	83	78	83	82	81	77	78	72	69	67	61	59	56	49	43	37	-46
Högre tjm-hem	92	92	95	89	85	82	83	82	83	80	80	75	73	75	67	64	61	56	48	43	-49
Företagarhem1	78	84	80	82	77	73	80	80	76	79	75	68	67	70	65	60	56	55	46	40	-38
Ren landsbygd	78	80	78	76	71	68	77	76	71	71	70	66	64	60	56	54	52	49	42	35	-43
Mindre tätort	76	77	81	75	75	71	75	76	75	72	70	70	64	61	60	55	52	49	39	36	-40
Stad/större tätort	84	86	81	79	78	73	76	78	76	74	72	67	66	64	58	57	52	48	42	34	-50
Sthlm/Gbg/Malmö	73	78	81	72	79	68	78	74	72	71	70	62	58	59	50	49	44	39	32	27	-46
Inte alls pol. intr.	70	71	64	61	60	60	63	56	56	56	49	46	42	40	38	31	26	29	21	14	-56
Inte särsk. pol. intr.	76	80	78	73	71	68	72	75	72	69	65	63	61	58	53	52	46	42	35	29	-47
Ganska pol. intr.	82	82	86	79	79	74	79	82	79	77	76	72	69	67	61	59	54	50	43	38	-44
Mycket pol. intr.	84	89	84	81	78	74	87	82	80	80	80	74	69	73	67	61	56	52	45	39	-45

Kommentar: Frågan lyder: 'Läser eller tittar du regelbundet i någon morgontidning på papper?' Svartalternativ är 'jag läser aldrig någon morgontidning på papper'; 'dagligen'; '5-6 dagar i veckan'; '3-4 dagar i veckan'; '1-2 dagar i veckan' samt 'mer sällan'. Siffrorna avser läsning av någon morgontidning på papper minst 5 dagar/vecka. ¹Inklusive jordbrukarhem. Antal svar 1986: samtliga 1 527, kvinnor 760, män 767, 16–29 år 423, 30–49 år 522, 50–64 år 342, 65–85 år 210, lågutb. 543, medelutb. 764, högutb. 202, arb.hem 808, tjm.hem 392, högre tjm.hem 149, ftg.hem 205, landsbygd 293, mindre tätort 621, stad/större tätort 487, Sthlm/Gbg/Malmö 196, inte alls pol. intr. 152, inte särskilt pol intr. 702, ganska pol. intr. 598, mycket pol. intr. 141. Antal svar 2017: samtliga 10 775, kvinnor 5 622, män 5 153, 16–29 år 1 631, 30–49 år 3 107, 50–64 år 2 748, 65–85 år 3 289, lågutb. 1 624, medelutb. 5 540, högutb. 3 304, arb.hem 4 184, tjm.hem 3 712, högre tjm.hem 979, ftg.hem 1 111, landsbygd 1 544, mindre tätort 2 040, stad/större tätort 5 273, Sthlm/Gbg/Malmö 1 670, inte alls pol. intr. 776, inte särskilt pol intr. 3 378, ganska pol. intr. 4 866, mycket pol. intr. 1 642. Samtliga förändringar över tid är signifikanta ($p < .01$) förutom för lågutbildade.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2017.

2017 uppgick till 61 procent. Av de samhällsgrupper som jämförs i tabell 1 är det bara bland 65–85-åringar som en majoritet av individerna fortfarande tillhör skaran av regelbundna läsare. I övriga grupper för de regelbundna läsarna en alltmer tynande tillvaro. Tidigare analyser har visat att läsningen inte enbart är beroende av individens ålder, i bemärkelsen att yngre läser mindre ofta än äldre – läsningen minskar också inom olika ålderskohorter. Det gäller i synnerhet i de yngre kohorterna där det snarast råder fritt fall, men också i de allra äldsta ålderskohorterna (Wadbring & Bergström, 2017; Andersson & Wadbring, 2008).

Men trots den stora nedgången i läsningen av morgontidningar på papper, är prognosen för svenska morgontidningar långt ifrån lika dystera. Medan pappers-tidningen dalat, har intresset för tidningarnas nyhetssajter ökat betydligt. För tio år sedan, 2007, var det 14 procent av befolkningen som regelbundet läste någon morgontidning på internet. År 2017 hade andelen mer än fördubblats, till 33 procent (tabell 2). Till skillnad från läsningen av papperstidningar, ligger den procentuella förändringen över tid i läsning av tidningarnas nyhetssajter på en relativt likartad nivå i de olika befolkningsgrupperna. Det handlar i de flesta fall om en ökning runt 20 procentenheter. Undantag hittas dock bland individer som ger uttryck för ett mer begränsat politiskt intresse, där ökningen mätt i procentenheter är påtagligt lägre än för övriga grupper.

Men även om ökningen mätt i procentenheter har varit ungefär densamma oberoende av samhällsgrupp, råder det dock vissa skillnader mellan olika grupper sett till läsningens omfattning. Jämförelser visar då bland annat att en klart högre andel av gruppen högutbildade, 40 procent, regelbundet tar del av någon tidningssajt jämfört med 20 procent av gruppen lågutbildade (tabell 2). Vidare tar boende i högre tjänstemannahem oftare del av morgontidningar på nätet jämfört med boende i arbetarhem (45 respektive 27 procent) samtidigt som politiskt intresserade är mer frekventa webbtidningsläsare än personer med begränsat intresse för politik (47 respektive 17 procent). Mönstret känns igen från läsningen av morgontidningar på papper, med undantag för åldersfaktor, där läsningen av tidningssajterna ligger på en förhållandevis likartad nivå oavsett åldersgrupp.

För att kontrollera i vilken mån det har skett förändringar i de faktorer som huvudsakligen förklarar benägenheten att ta del av morgontidningar på papper respektive på nät, görs i tabell 3 en regressionsanalys. Bakgrundsfaktorerna är desamma oavsett vilken tidningsform det handlar om. Däremot skiljer sig tidsintervall. För läsning av morgontidning på papper utgår analysen från åren 1986 respektive 2017, det vill säga det första och senaste mättillfället för frågan. För läsning av morgontidningar på nätet utgår analysen i sin tur från åren 2007 och 2017, vilket också är det första respektive senaste mättillfället.

För morgontidningar på papper har ålder kommit att slå igenom som den klart viktigaste förklaringsfaktorn 2017 jämfört med 1986 (tabell 3). Vid det första mättillfället bidrog också utbildningsnivå och subjektiv klasstillhörighet till att förklara skillnader i morgontidningsläsningen, men dessa båda faktorerna har

Tabell 2 Regelbunden morgontidningsläsning på internet i olika grupper 2007–2017 (procent)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Dif.
SAMTLIGA	14	17	19	22	18	20	20	27	29	34	33	+19
Kvinnor	11	14	16	17	15	17	17	24	27	31	31	+20
Män	16	19	22	27	21	24	22	30	32	38	35	+19
15–29 år	16	19	23	28	23	23	21	30	31	32	29	+13
30–49 år	21	23	26	29	28	30	30	36	37	41	41	+20
50–64 år	12	16	16	21	16	19	19	26	31	36	36	+24
65–85 år	4	7	9	10	8	11	9	18	21	25	26	+22
Lågutbildade	5	8	8	10	6	7	7	13	16	21	20	+15
Medelutbildade	11	16	19	16	18	24	19	26	29	31	31	+20
Högutbildade	15	26	27	31	31	33	30	37	38	44	44	+29
Arbetarhem	8	11	14	19	13	16	15	21	23	29	27	+19
Tjänstemannahem	13	18	24	27	25	27	26	32	35	39	38	+25
Högre tjm-hem	26	36	27	27	30	32	29	39	39	45	45	+19
Företagarhem ¹	13	16	17	22	16	17	17	25	28	31	32	+19
Ren landsbygd	10	10	13	14	14	15	14	22	23	28	28	+18
Mindre tätort	6	11	15	18	13	15	16	22	25	29	29	+23
Stad/större tätort	15	19	19	24	19	22	20	28	31	35	35	+20
Sthlm/Gbg/Malmö	21	24	29	30	30	29	31	35	35	41	37	+16
Inte alls pol. intr.	10	10	11	15	11	11	12	15	12	15	17	+7
Inte särskilt pol. intr.	9	14	15	17	13	15	15	21	23	26	26	+15
Ganska pol. intr.	15	17	20	23	22	24	22	28	32	37	36	+21
Mycket pol. intr.	27	29	31	35	31	34	32	39	41	50	47	+20

Kommentar: Siffrorna avser läsning av någon morgontidning på internet minst 3 dagar/vecka.

¹Inklusive jordbrukarhem. Antal svar 2007: samtliga 1 768, kvinnor 912, män 857, 16–29 år 353, 30–49 år 528, 50–64 år 398, 65–85 år 390, lågutb. 426, medelutb. 908, högutb. 395, arb.hem 719, tjm.hem 457, högre tjm.hem 305, fgt.hem 177, landsbygd 247, mindre tätort 363, stad/större tätort 848, Sthlm/Gbg/Malmö 284, inte alls pol. intr. 161, inte särskilt pol intr. 670, ganska pol. intr. 705, mycket pol. intr. 186. Antal svar 2017: samtliga 10 812, kvinnor 5 643, män 5 169, 16–29 år 1 631, 30–49 år 3 108, 50–64 år 2 754, 65–85 år 3 319, lågutb. 1 635, medelutb. 5 557, högutb. 3 311, arb.hem 4 200, tjm.hem 3 721, högre tjm.hem 983, fgt.hem 1 114, landsbygd 1 552, mindre tätort 2 042, stad/större tätort 5 296, Sthlm/Gbg/Malmö 1 674, inte alls pol. intr. 780, inte särskilt pol intr. 3 387, ganska pol. intr. 4 885, mycket pol. intr. 1 647. Samtliga förändringar över tid är signifikanta ($p < .01$).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2007–2017.

tre-tio år senare tappat i betydelse. När det gäller faktorer som vanligen förklarar användning av morgontidningarnas nyhetssajter visar analysen att betydelsen av ålder har tappat något i styrka mellan 2007–2017 (tabell 3). Betydelsen av utbildningsnivå kvarstår, likaså subjektiv klasstillhörighet, även om den senare är svagare än övriga förklaringsfaktorer i modellen. Den mest påtagliga förändringen rör politiskt intresse, där förhållandet är det omvända 2017 jämfört med 2007.

Tabell 3 Faktorer som förklarar morgontidningsläsning på papper och nät 1986, 2007 samt 2017 (regressionsanalys, standardiserade betakoefficienter)

	Läsning av morgontidning på papper		Läsning av morgontidning på nät	
	1986	2017	2007	2017
Ålder	0,16 ***	0,46 ***	-0,16 ***	-0,10 ***
Utbildningsnivå	0,12 ***	0,02	0,15 ***	0,14 ***
Subjektiv klass	0,12 ***	0,06 ***	0,08 *	0,06 ***
Politiskt intresse	-0,03	0,07 ***	-0,14 ***	0,16 ***
Förklarad varians (r^2)	0,06	0,23	0,10	0,08

Kommentar: I regressionsanalysen behandlas samtliga variabler som intervallskalor. Följande värden/skalsteg gäller: Ålder: löpande; Utbildningsnivå 1986: folkskola (1), enhetsskola (2), grundskola (3), yrkesskola (4), fackskola (5), tvåårigt gymnasium (6), folkhögskola (7), flickskola/realskola (8), tre-/fyraårigt gymnasium (9), högskola/universitet (10); Utbildningsnivå 2007/2017: ej fullgjord grundskola (1), grundskola (2), studier vid gymnasium/folkhögskola (3), examen från gymnasium/folkhögskola (4), eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet (5), studier vid högskola/universitet (6), examen från högskola/universitet (7), studier vid/examen från forskarutbildning (8); Subjektiv klass: arbetarhem (1), jordbrukarhem (2), företagarhus (3), tjänstemannahem (4), högre tjm-hem (5); Politiskt intresse: inte alls intr. (1), inte särskilt intr. (2), ganska intr. (3), mycket intr. (4). * $p < .05$ *** $p < .01$.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986, 2007 och 2017.

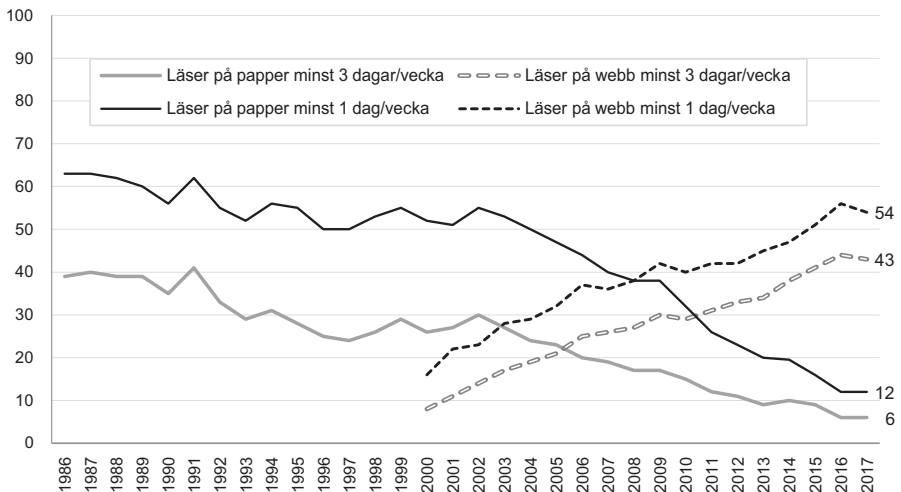
Kvällspressens nyhetssajter dominerar läsningen

Situationen för kvällspressen har sett något annorlunda ut jämfört med morgonpressen. Nedgången i kvällstidningarnas totala upplaga och läsningen av de tryckta tidningarna påbörjades redan under 1970-talet (Weibull, Wadbring & Ohlsson, 2018), men det var framför allt från 1990-talet och framåt som det stora tappet gjordes. En blick bakåt i tiden visar hur kvällstidningarna på papper kom att bli den stora förloraren i efterdyningarna av nittioalets ekonomiska krisår. Medan morgontidningarna initialt klarade sig förhållandevis väl genom de kritiska åren, drabbades kvällspressen av stora upplagenedgångar. Andelen regelbundna läsare sjönk under 1990-talet från 40 till cirka 25 procent (figur 4).

Att just kvällstidningarna drabbades särskilt hårt berodde till viss del på distributionssättet. Papperstidningarna såldes – och säljs fortfarande – i lösnummer istället för prenumerationer och har därför haft kravet på sig att locka läsare varje enskild dag. Detta förhållande har bidragit till att kvällstidningen på papper varit mer konjunkturkänslig och också känsligare för enskilda händelser i omvärlden jämfört med den prenumererade morgontidningen.

Den förändring som dock kommit att påverka kvällspressens pappersutgåvor mest är digitaliseringen. Även om det skedde en minskning av andelen kvällstidningsläsare under 1990-talet, är denna förändring på intet sätt i paritet med den nedgång som papperstidningarna upplevt under 2000-talet. Den regelbundna läsningen av kvällstidningar på papper har under den senare perioden minskat från cirka 30 till 6 procent (figur 4). Parallellt med denna nedgång har det dock skett en mycket kraftigt tillväxt i användningen av tidningarnas digitala nyhetsplattformar. Den stora brytpunkten inträffade 2005 då andelen regelbundna läsare av tidningssajterna nådde samma nivå som andelen regelbundna papperstidningsläsare. Från 2006 och framåt är det tidningssajterna som har dominerat läsningen.

Figur 4 Läsning av kvällstidningar på papper och webb 1986–2017 (procent)

Kommentar: Antal svar var 1 607 år 1986 och 10 812 år 2017.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2017.

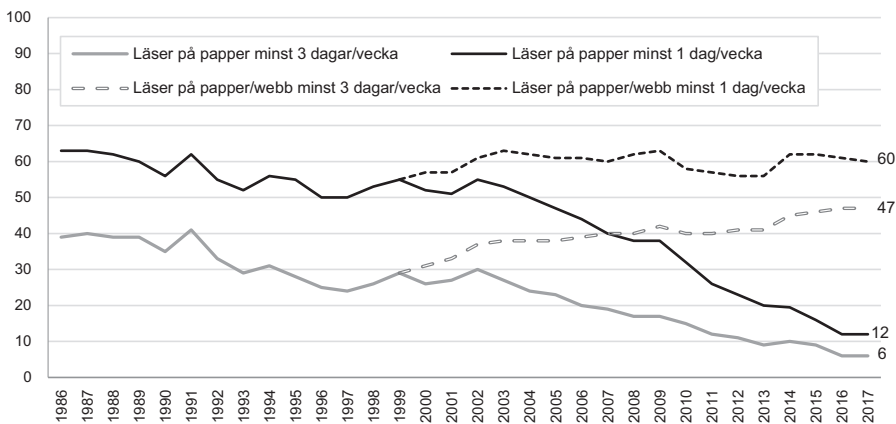
År 2017 var det 43 procent av befolkningen som regelbundet tog del av kvällstidningarnas nyhetssajter, en andel som ligger på ungefär samma nivå som läsningen av papperstidningen i slutet av 1980-talet. Förvisso förefaller det ha infallit en viss mättnad under det senaste året, då andelen nåttidningsläsare är en aning lägre 2017

jämfört med 2016. Samma tendens gäller för läsning av papperstidningen, vilken under de senaste två åren har varit oförändrad. Om det är ett tillfälligt trendavbrott eller inte, återstår att se i samband med kommande års mätningar.

Det kan i sammanhanget nämnas att det råder vissa skillnader i andelen regelbundna nättidningsläsare beroende på vilken tidningstitel som avses. Med 40 procents regelbundna läsare har *aftonbladet.se* ett tydligt försprång gentemot *expressen.se* (inklusive GT och *Kvällsposten*), där andelen regelbundna läsare uppgår till 22 procent. Större delen av dem som läser *expressen.se* tar också del av *aftonbladet.se*. Bland *aftonbladet.se*-läsarna är det däremot nästan hälften som aldrig, eller åtminstone mer sällan, tar del av *expressen.se*.

Till skillnad från morgontidningarna (se figur 3), har den regelbundna användningen av kvällspressens nyhetssajter under hela 2000-talet förmått bidra till att bibehålla och till och med öka den totala läsningen av kvällstidningar (figur 5). Tillskottet har till och med gjort att läsningen har ökat, vilket framgår av de streckade linjerna i figur 5. Skillnaden mellan papperstidningsläsningen – den heldragna linjen – och den streckade linjen, utgör här bidraget från den renodlade nättidningsläsningen. Som synes bidrog den digitala läsningen redan i början av 2000-talet till att höja läsvanorna till samma nivå som i slutet av 1980-talet. Och sedan 2015 har den totala läsningen legat på den hittills högsta nivån som uppmätts sedan de nationella SOM-undersökningarna introducerades runt mitten av 1980-talet. Givet dessa resultat förefaller de svenska kvällstidningarna ha lyckats mycket väl i sin anpassning och övergång från print till digital nyhetspublicering.

Figur 5 Nättidningarnas tillskott till den regelbundna kvällstidningsläsningen 1986–2017 (procent)

Kommentar: Antal svar var 1 607 år 1986 och 10 812 år 2017.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2017.

Läsning av kvällstidningar i olika samhällsgrupper

Precis som för de svenska morgontidningarna har läsningen av kvällspress skiftat i omfattning beroende på vilken samhällsgrupp som beaktats. Mönstret för vilka grupper som framför allt tillhört gruppen av regelbundna läsare har dock skiljt sig åt mellan olika de båda tidningsformerna. Exempelvis hittades under senare delen av 1980-talet den största andelen regelbundna läsare av kvällspress på papper bland män, yngre och medelålders, låg- respektive medelutbildade och arbetare (tabell 4). Minst intresse för kvällstidningarna visade personer från högre tjänstemannahem, högutbildade samt äldre individer. Till skillnad från morgontidningsläsningen spelade inte individens samhällsengagemang fullt samma roll för benägenheten att ta del av kvällstidningen på papper.

I samband med nittiotalskrisen kom dock de inbördes differenserna i olika gruppers läsvanor att bli allt mer utsuddade, en förändring som för kvällspressen har fortsatt även under 2000-talet. Nedgången har skett med olika kraft bland olika grupper. Räknet i procentandelar har nedgången varit som störst bland unga, medelutbildade samt boende i storstadsregionerna, medan äldre och personer från högre tjänstemannahem har stått för den minsta förändringen (tabell 4).

De stora skillnaderna i minskningen av andelen regelbundna läsare i olika samhällsgrupper har bidragit till en utjämnade effekt på läsningen. Skillnaderna mellan olika gruppers läsfrekvens är numera mycket liten. I 2017 års SOM-undersökning är det i huvudsak två grupper som utmärker sig genom att i något högre utsträckning än övriga ta del av den tryckta kvällstidningen: äldre i pensionsåldern samt lågutbildade (tabell 4). I dessa båda grupper var det 11 respektive 13 procent som år 2017 regelbundet läste någon kvällstidning på papper. Det bör dock nämnas att de båda grupperna i relativt stor utsträckning sammanfaller med varandra då äldre vanligen har en lägre utbildningsnivå jämfört med övriga delen av den vuxna befolkningen.

Liksom för morgontidningarna är det således den äldre generationen som är mest benägna att ta del av papperstidningen, även om det för kvällspressens del handlar om en betydligt lägre andel. Men till skillnad från morgontidningarna är det inte kvällstidningen på papper som dominerar de äldres läsning – det är istället tidningssajterna, ett resultat som också gäller för övriga samhällsgrupper. Den grupp som är flitigast på att besöka kvällspressens nyhetssajter är 30–49-åringar. Bland dessa var det 2017 drygt hälften som regelbundet tog del av någon kvällstidning på nätet (tabell 5). I de flesta andra grupper var andelen regelbundna läsare mellan 40–48 procent.

Tabell 4 Regelbunden kvällstidningsläsning på papper i olika grupper 1986–2017 (procent)

	1986	1988	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Diff.
SAMTLIGA	39	39	35	33	31	25	26	26	30	24	20	17	15	12	11	9	10	9	6	6	-33
Kvinnor	33	36	33	30	28	22	22	23	26	23	19	13	13	11	10	8	9	9	6	6	-33
Män	45	42	37	36	34	28	30	29	35	26	22	20	19	13	12	11	10	10	7	7	-38
15–29 år	45	46	39	37	33	24	25	30	37	26	17	12	10	7	4	4	4	4	4	4	-41
30–49 år	40	43	35	34	34	28	2	27	30	23	20	14	11	7	6	5	5	4	4	3	-37
50–64 år	38	33	36	33	28	25	28	27	31	27	23	19	20	15	14	11	11	10	7	6	-32
65–85 år	27	23	29	23	25	18	23	19	23	22	20	20	21	16	17	15	15	16	11	11	-16
Lågutbildade	37	40	39	36	34	27	31	26	29	29	27	25	23	19	18	17	16	17	13	13	-24
Medelutbildade	46	41	38	35	35	28	29	31	36	27	23	19	17	12	12	11	10	9	6	6	-40
Högtbildade	23	31	21	22	19	17	15	19	22	16	11	8	9	7	6	4	5	5	3	3	-20
Arbetarhem	45	46	41	38	38	29	33	32	36	30	27	20	18	15	13	12	12	11	7	8	-37
Tjänstemannahem	39	38	34	29	30	23	22	24	28	19	17	17	15	6	7	6	7	7	4	4	-35
Högre tjm-hem	19	27	17	18	18	14	16	16	18	15	10	5	9	10	10	5	7	6	4	4	-15
Företagarhem ¹	35	30	32	31	25	24	23	27	27	24	22	21	18	11	11	10	11	12	7	8	-27
Ren landsbygd	27	29	29	30	25	21	25	24	24	21	23	14	13	12	10	9	8	8	5	6	-21
Mindre tätort	41	43	35	36	36	29	29	27	34	24	23	21	19	13	12	11	11	11	6	7	-34
Stad/större tätort	42	41	38	32	32	26	27	27	31	26	20	16	15	12	11	10	7	9	6	6	-36
Sthlm/Gbg/Malmö	45	37	35	30	24	19	21	23	29	23	16	12	14	8	9	7	5	7	6	5	-40
Inte alls pol. intr.	31	41	32	26	32	27	22	28	28	22	18	15	14	10	8	7	8	9	5	5	-26
Inte särskilt pol. intr.	40	38	35	32	29	24	25	26	31	24	20	16	17	12	10	9	9	8	6	6	-34
Ganska pol. intr.	40	39	35	35	32	25	26	24	30	25	21	17	15	12	12	10	10	9	6	7	-33
Mycket pol. intr.	39	45	37	35	36	27	27	30	31	24	20	19	16	13	13	10	11	10	6	7	-32

Kommentar: Siffrorna avser läsning av någon kvällstidning på papper minst 3 dagar/vecka.

¹Inklusive jordbrukarhem. Antal svar 1986: samtliga 1 527, kvinnor 760, män 767, 16–29 år 425, 30–49 år 529, 50–64 år 347, 65–85 år 211, lågutb. 551, medelutb. 769, högutb. 214, arb. hem 818, tjm.hem 392, högre tjm.hem 150, fgt.hem 205, landsbygd 298, mindre tätort 625, stad/större tätort 491, Sthlm/Gbg/Malmö 199, inte alls pol. intr. 153, inte särskilt pol intr. 708, ganska pol. intr. 604, mycket pol. intr. 143. Antal svar 2017: samtliga 10 812, kvinnor 5 643, män 5 169, 16–29 år 1 631, 30–49 år 3 108, 50–64 år 2 754, 65–85 år 3 319, lågutb. 1 635, medelutb. 5 557, högutb. 3 311, arb.hem 4 200, tjm.hem 3 721, högre tjm.hem 983, fgt.hem 1 114, landsbygd 1 552, mindre tätort 2 042, stad/större tätort 5 296, Sthlm/Gbg/Malmö 1 674, inte alls pol. intr. 780, inte särskilt pol intr. 3 387, ganska pol. intr. 4 885, mycket pol. intr. 1 647. Samtliga förändringar över tid är signifikanta ($p < .01$).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2017.

Tabell 5 Regelbunden kvällstidningsläsning på internet i olika grupper 2005–2017 (procent)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Diff.
SAMTLIGA	21	25	26	27	28	27	31	33	34	38	41	44	44	+23
Kvinnor	18	21	22	24	25	24	28	30	31	35	40	43	42	+24
Män	24	29	28	31	31	30	34	35	38	41	43	47	45	+21
15–29 år	29	35	34	41	40	38	42	45	44	40	47	45	42	+13
30–49 år	29	34	36	38	38	39	45	44	48	51	55	52	54	+25
50–64 år	18	21	20	23	25	25	27	32	34	39	42	47	46	+28
65–85 år	5	7	7	8	9	9	13	14	17	21	24	29	31	+26
Lågutbildade	12	10	11	14	12	13	18	17	18	22	25	30	33	+21
Medelutbildade	24	29	28	31	31	33	35	37	38	42	46	48	48	+24
Högutbildade	15	31	32	33	33	32	34	36	36	41	42	45	43	+28
Arbetarhem	19	24	21	25	26	26	30	33	34	38	42	45	43	+24
Tjänstemannahem	25	27	27	31	33	32	36	37	38	41	45	46	46	+21
Högre tjänstemanhem	26	32	32	31	29	31	35	36	38	42	41	48	45	+19
Företagarhem1	11	16	21	26	20	20	22	25	28	33	34	40	40	+29
Ren landsbygd	13	16	20	19	19	18	22	24	29	33	34	37	36	+23
Mindre tätort	18	24	20	24	27	25	28	31	34	38	43	46	45	+27
Stad/större tätort	26	28	29	32	30	30	35	36	37	41	43	46	46	+20
Sthlm/Gbg/Malmö	19	29	23	29	31	32	32	33	35	41	40	36	43	+24
Inte alls pol. intr.	21	15	25	26	26	20	30	32	31	33	33	34	37	+16
Inte särskilt pol. intr.	18	24	24	27	28	27	31	33	37	39	41	44	43	+25
Ganska pol. intr.	22	26	25	28	28	27	31	33	34	37	42	46	44	+22
Mycket pol. intr.	30	32	31	29	28	33	34	34	35	42	43	47	45	+15

Kommentar: Siffrorna avser läsning av någon kvällstidning på internet minst 3 dagar/vecka. ¹Inklusive jordbrukarhem. Antal svar 2005: samtliga 1 775, kvinnor 925, män 850, 16–29 år 326, 30–49 år 570, 50–64 år 488, 65–85 år 374, lågutb. 441, medelutb. 778, högutb. 520, arb. hem 758, tjm.hem 473, högre tjm.hem 264, ftg.hem 172, landsbygd 279, mindre tätort 422, stad/större tätort 772, Sthlm/Gbg/Malmö 280, inte alls pol. intr. 162, inte särskilt pol intr. 702, ganska pol. intr. 704, mycket pol. intr. 187. Antal svar 2017: samtliga 10 812, kvinnor 5 643, män 5 169, 16–29 år 1 631, 30–49 år 3 108, 50–64 år 2 754, 65–85 år 3 319, lågutb. 1 635, medelutb. 5 557, högutb. 3 311, arb.hem 4 200, tjm.hem 3 721, högre tjm.hem 983, ftg.hem 1 114, landsbygd 1 552, mindre tätort 2 042, stad/större tätort 5 296, Sthlm/Gbg/Malmö 1 674, inte alls pol. intr. 780, inte särskilt pol intr. 3 387, ganska pol. intr. 4 885, mycket pol. intr. 1 647. Samtliga förändringar över tid är signifikanta ($p < .01$).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2005–2017.

Liksom för morgontidningsläsningen kontrolleras här också för eventuella förändringar i faktorer som vanligen förklarar benägenheten att ta del av kvällstidningar på papper och nät. I regressionsanalysen är bakgrundsfaktorerna desamma oavsett vilket tidningsformat det handlar om (tabell 6). Däremot skiljer sig tidsintervallet. För papperstidningen avser analysen år 1986 och 2017 – det första och senaste mättilfället för frågan. För läsning av kvällspressens nyhetssajter avser analysen år 2005 och 2017, vilket också är det första respektive senaste mättilfället.

Liksom för morgontidningarnas nyhetssajter visar den avslutande regressionsanalysen att ålderns betydelse för benägenheten att ta del av kvällspress på *nätet* har tappat i styrka mellan 2005–2017, även om den fortfarande utgör den starkaste förklaringsfaktorn (tabell 6). Politiskt intresse hade också viss förklaringskraft 2005, men denna faktor har sedan dess minskat i betydelse och också ändrat riktning. När det gäller läsning av kvällstidningar på *papper* har såväl betydelsen av subjektiv klass och graden av politiskt intresse förlorat förklaringskraft. Åldersfaktorn är fortfarande betydelsefull, men förklaringskraften har ändrat riktning sedan mitten av 1980-talet. Då handlade det om att yngre var mer benägna att läsa kvällstidningar på papper, medan förhållandet istället är det omvända 2017.

Tabell 6 Faktorer som förklarar kvällstidningsläsning på papper och nät 1986, 2005 samt 2017 (regressionsanalys, standardiserade betakoefficienter)

	Läsning av kvällstidning på papper		Läsning av kvällstidning på nät	
	1986	2017	2005	2017
Ålder	-.16 ***	.15 ***	-.42 ***	-.20 ***
Utbildningsnivå	-.03	-.09 ***	.04	.01
Subjektiv klass	-.16 ***	-.07 ***	.09 **	.02 *
Politiskt intresse	-.11 ***	-.01 ***	-.11 ***	.05 ***
Förklarad varians (r ²)	.05	.04	.19	.04

Kommentar: I regressionsanalysen behandlas samtliga variabler som intervallskalor. Följande värden/skalsteg gäller: Ålder: löpande; Utbildningsnivå 1986: folkskola (1), enhetsskola (2), grundskola (3), yrkesskola (4), fackskola (5), tvåårigt gymnasium (6), folkhögskola (7), flickskola/realskola (8), tre-/fyraårigt gymnasium (9), högskola/universitet (10); Utbildningsnivå 2005/2017: ej fullgjord grundskola (1), grundskola (2), studier vid gymnasium/folkhögskola (3), examen från gymnasium/folkhögskola (4), eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet (5), studier vid högskola/universitet (6), examen från högskola/universitet (7), studier vid/examen från forskarutbildning (8); Subjektiv klass: arbetarhem (1), jordbrukarhem (2), företagarhus (3), tjänstemannahem (4), högre tjm-hem (5); Politiskt intresse: inte alls intr. (1), inte särskilt intr. (2), ganska intr. (3), mycket intr. (4). * $p < .10$ ** $p < .05$ *** $p < .01$

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986, 2005 och 2017.

Tidningsläsning i en digital medieekologi – några slutord

Allt färre läser dagstidningar på papper. För de prenumererade morgontidningarna har andelen regelbundna läsare minskat i mycket rask takt under de senaste åren. Också prenumerationsbenägenheten minskar, även om den förändringen sker i ett något långsammare tempo jämfört med läsvanorna. Användningen av morgontidningarnas nyhetssajter har förvisso ökat i takt med att läsningen successivt förskjutits från papper till webb. Men trots tillskottet av nättidningsläsare, når läsningen av svenska morgontidningar inte upp till den höga nivå som kännetecknade 1980- och 1990-talen. Dessutom förefaller läsningen av tidningarnas nyhetssajter ha nått en plåtå, åtminstone tillfälligt. Även för kvällspressen kan skönjas en stabilisering i läsningen av nyhetssajterna, där andelen regelbundna läsare inte längre ökar. Papperstidningen har sedan länge förlorat kampen om läsarna till tidningssajterna, även om det fortfarande finns de som tar del av papperstidningen. Det senare gäller framför allt äldre individer. Det är också i denna grupp som morgontidning på papper fortfarande dominerar läsningen.

Resultaten visar också att flera av de förklaringsfaktorer som inom forskningen lyfts fram som centrala för att förstå skillnader i människors läsvanor, har förlorat i kraft eller ändrat riktning i samband med att digitala medier har vuxit sig allt starkare. Ålder spelar i dag större roll än tidigare för läsningen av papperstidningar, samtidigt som ålder har blivit något mindre betydelsefull för att förklara de digitala läsvanorna. Resultaten går i linje med tidigare studier där förändringar inom olika ålderskohorters läsvanor analyserats (Andersson & Wadbring, 2008; Wadbring & Bergström, 2017). Klass spelar inte längre samma roll för morgontidningen på papper som tidigare. Samhällsengagemang har däremot blivit en viktigare förklaringsfaktor för läsning av morgontidningar på papper. Även för kvällspressen på papper har betydelsen av klasstillhörighet minskat. Likaså har sambandet mellan individernas samhällsengagemang och deras läsning av kvällstidningar på papper och nät förlorat förklaringskraft. Tillgången till nyheter i digitala medier förefaller således ha jämnat ut en del av de skillnader mellan olika samhällsgrupper som tidigare kunnat skönjas.

I kapitlets inledning beskrevs hur de tryckta morgontidningarna traditionellt har utgjort fundamentet i svenskarnas läsning av dagstidningar. Det är en sanning som fortfarande gäller för den totala läsningen av morgontidningar på papper och nät. Marginalerna till kvällspressen tycks dock bli allt mindre, då kvällstidningsläsningen sakta men säkert har ökat samtidigt som morgontidningsläsningen går neråt.

Frågan är om det är rimligt att fortsätta tala i termer av morgontidningar och kvällstidningar? Oavsett tidningskategori publiceras de dygnet runt, åtminstone när det gäller nyhetssajterna. Den prenumererade morgontidningen kommer visserligen ut på morgonen, men oftast några timmar senare än på den tiden då de levererades i gryningen. Och den tryckta kvällspressen finns att tillgå redan under förmiddagen. Även på den här punkten har marginalerna, eller kanske snarare

skillnaderna, mellan morgontidningar och kvällstidningar minskat. Möjligen är det mer rimligt att använda begrepp som beskriver tidningarnas innehåll framför tidpunkten för deras utgivning – lokaltidningar, storstadstidningar och nationella tidningar. Samtidigt är begreppet tidning inte helt ultimata för att beskriva de tryckta tidningarnas nyhetssajter. Begreppet konnoterar onekligen till något annat än att skrolla och swipa. Det prasslar inte särskilt mycket om den sortens tidningsläsning.

Frågan om vilka begrepp som är mest lämpade att fungera som ersättare för morgon- och kvällstidningar i den digitala medieekologin är inte alldeles enkel att besvara. Det behöver förstås diskuteras mer noggrant inom forskningen såväl som branschen. Alldeles oavsett var en sådan diskussion skulle landa, är det dock tydligt att den digitala utvecklingen fortsätter bjuda på en hel del utmaningar.

Noter

- ¹ Dagspresskollegiet är ett forskningsprogram vid Göteborgs universitet som sedan 1979 bedriver forskning om medieanvändning med fokus på dagstidningar och dess publik. Basen i verksamheten är att följa vad som händer med människors medieanvändning över tid. Två huvudfrågor för kollegiets forskning är: 1) Vilka faktorer spelar roll för människors medieanvändning? och 2) Vilken betydelse har andra medier för människors tidningsläsning? Teoretiskt placerar sig Dagspresskollegiets forskning inom ramen för uses- and gratificationstraditionen. Se vidare https://jmg.gu.se/forskning/alla_projekt/dagspresskollegiet.
- ² Frågan om hushållsprenumeration förekom 2017 i två separata formulär (av totalt sex) och procentsatsen är därför beräknad som ett genomsnitt av svaren i respektive formulär.
- ³ Som regelbunden läsare räknas den som tar del av någon morgontidning på papper minst 5 dagar per vecka.

Referenser

- Andersson, Ulrika (2014). *Publikforskning i en digitaliserad och konvergerad medievärld. En forskningsöversikt*. Sundsvall: Demicom.
- Andersson, Ulrika (2017). Digitala plattformar allt viktigare för nyhetspubliken – förutom när det gäller tidningsprenumeration. I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Andersson, Ulrika & Ingela Wadbring (2008). Användning av medier i förändringens tidevarv. I Håkan Hvitfelt & Gunnar Nygren (red) *På väg mot medievärlden 2020*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Annika, Ingela Wadbring & Lennart Weibull (2005). *Nypressat*. Göteborg: JMG, Göteborgs universitet.

- Dagens Nyheter (2018). DN:s vinst ökar – satsar mer på redaktionen. 2018-02-13. [Besökt 2018-04-24]
- Hallin, Daniel C. & Paolo Mancini (2004). *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge, MA: Cambridge University Press
- Hedman, Ulrika (2009). ”Morgontidningen kostar för mycket”. I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red) *Svensk höst*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Lauf, Edmund (2001). Research Note: The Vanishing Young Reader. Socio-demographic Determinants of Newspaper Use as a Source of Political Information in Europe, 1980-98. *European Journal of Communication*, 16 (2), 233–243.
- Lipschultz, Jeremy Harris (1987). The Nonreader Problem: A Closer Look at Avoiding the Newspaper. *Newspaper Research Journal* 8, 59–69.
- Poindexter, Paula M. (1979). Daily Newspaper Non-Readers: Why They Don't Read. *Journalism Quarterly* 56, 764–70.
- Resumé (2017). ”Inom två år har DN fler digitala prenumeranter än på papper”. 2017-07-14. [Besökt 2018-04-04]
- Strömbäck, Jesper & Adam Shehata (2010). Media malaise or a virtuous circle? Exploring the causal relationships between news media exposure, political news attention and political interest. *European Journal of Political Research* 49 (5), 575-597. Doi: 10.1111/j.1475-6765-2009-01913.x
- Wadbring, Ingela (2015). Journalistikens publik. I Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red) *Journalistikhandboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wadbring, Ingela & Annika Bergström (2017). A local crisis or a print crisis? Local news use over three decades. *Journalism Studies* 18 (2), 175–190. Doi.org/10.1080/1461670X.2015.1042988
- Webster, James G., Patricia F. Phalen & Lawrence W. Lichty (2006). *Ratings Analysis. The Theory and Practice of Audience Research*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Weibull, Lennart, Ingela Wadbring & Jonas Ohlsson (2018). *Det svenska medielandskapet: traditionella och sociala medier i samspel och konkurrens*. Stockholm: Liber.
- Weibull, Lennart (1983). *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm: Liber.

